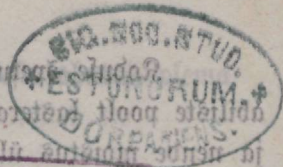

Op. 21.
~~1851~~

ENSU TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

1851

Liiwimaa Lutheri usu Maakoolide Säädus.

I. Kooli alustuse säädus.

Liiwimaa Lutheri usu Maa- ehk Talurahwa koolid peavad lapsi lugemisele ehk leerile, kui ta kogukonna elule ettevalmistama.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 1 ja Tal. Sääd. 1860 § 590.)

§ 2.

See ettesääritud märk peab toimetud saama:

- 1) kodukooli ehk koduõpetuse läbi,
- 2) walla- ehk külakooli läbi,
- 3) kihelkonna kooli läbi.

(Tal. Sääd. 1860 §§ 590, 591, 597 ja Tal. Sääd. 1819 §§ 516, 517)

A. Kodusest õpetusest.

§ 3.

Igaüks laps peab kodus oma päris wanemate ehk kasu- woi perewanemate läbi õpetust saama ja nimelt lugemist, katekismuse wiie päätüki sanad ja üksford üks õpima.

(Tal. Sääd. 1819 § 516, pt. 3.)

§ 4.

Koduse õpetuse ülewaatajad ja juhatajad on kiriku wõõrmündre herra ja kiriku õpetaja, kes selle töö juures walla woi külakoolmeistrid ehk kiriku wõõrmündrid ja kooliwanemad abiliselt tarwitawad.

(Tal. Sääd. 1860 § 597.)

§ 5.

Iga Lutheri usu laps tuleb kahesama aasta east saadid koolialatituse hoolekandmise ja torraliku läbikatsumiste alla; kiriku õpetaja jääjab katsumise wiisi ja toimetused.

(Tal. Sääd. 1819, § 516 pt. 7.)

§ 6.

Koduse õpetuse kergema ja täielikuma ülevaatmise tarwis saavad kiriku õpetaja ehk tema abiliste poolt lasteraamatud, see on täielised lastenimekirjad säätud, kuhu kõik kodulaste nimed ja nende moistus ülespannakse.

(Tal. Sääd. 1860, §§ 594, 597.)

§ 7.

Kui ühes wallas kodune õpetus üsna waene on ja lapsed lugemistki ja katetismust ei ole õpinud, siis peab koolivalitsus sundima, et need lapsed oma hooletuma päriswanemate ehk peremeeste kulu pääl walla kooli saavad pantud.

Kui jedawiisi mittu last puudulise koduse õpetuse pärast ühte walla kooli on pantud, siis säätakse neid, kui seda armatakse tarwis olewad, iseäralise jausse, kus neid teistest koolilastest aralahutud kas koolmeistrest enesest ehk ühest selle tarwis säätud wanemast koolilapsest õpetakse.

(Tal. Sääd. 1860 § 594 ja Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 7.)

§ 8.

Koduse õpetuse abiks ja edasijaatamiseks võib ka sündsal kohal pühapäewa kooli ning ka seejuguft koolmeistrid säada, kes taludes läbikäies kodus õpetawad.

B. Koolidest.

§ 9.

Igas maakogukonnas peab iga wiie saa lutheri usu rewisioni meeste hinge kohta kõige vähem üks walla kool asutud olema. Kui ühes kogukonnas pääle 500 lutheri usu hinge on, aga hingede arv ometi ammugi weel 1000 ja nenda edasi 1500, 2000 lähidal ei ole, siis annab Kreis-Maakooli kohus selle üle otsust, kui palju koola selle kogukonnale tuleb asutada. Väiksematel Maakogukondadel, kelle rewisioni hingede arv 500 ei ulata, on luba olgu ifiensele oma kooli ehk naabri wallaga ühendud üht kooli asutada, kellest molemad ühte wiiji osa wõtwad.

(Tal. Sääd. 1819, § 516 pt. 1 ja Tal. Sääd. 1860 § 594 ja kõige kõrgem kinnitud Dstsee komitee käst 4. Juunil 1865.)

§ 10.

Igal kihelkonnal ehk Jilial- woi kabeli kihelkonnal, kus 2000 meeste hinge on, peab üks kihelkonna kool olema; kihelkonnad alla 1000 meeste hinge peawad, kui nemad ei taha omale ise kihelkonna kooli pidada, jeks teistega kokkuheitma.

(Tal. Sääd. 1819 § 517 pt. 1.)

§ 11.

Kui ühes kogukonnas enam koolisid on, kui kõige vähem sääduelik arv nouab, siis ei tohi neid, kui seda isäraliku asja pärast peaks soowitama, mitte ilma Kreis-Maakooli kohtu otsuse ta arakautada.

(Tal. Sääd. 1860 §§ 593, 594.)

§ 12.

Walla koolimajade ehituse juures peab selle eest hoolt kantama, et kooli ja magamise tuad kõrged, ruumikad ja walged on.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 14.)

§ 13.

Koolimajades peavad poiste ja tüdrukute laste magamistuba teine teisest lahutatud olema.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 14.

Kui ühel kogukonnal nii palju jõudu ei ole, oma koolimaja isipäita ehitada ja häda pärast oma kooli peab walla kohtu majas pidama, siis olgu koolil isi uked.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 15.

Saaduslik wallakooli aeg kestab kõige vähem kuus kuni aastas ja nimelt Oktobri kuust kuni Aprilli kuuni.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 16.

Kõik maakogukonna hingefirjas seisva wanemate lapsed peavad 10. aasta east saadik selle walla koolis käima, kelle jaus nemad elavad; kes oma lapsi tahavad mujal koolitada, peavad selle poolest üht tunnistust ette näitma, et lapsed ühes koolis käivad, mis saadus ehk kohane koolivalitusus hääks arwab. Kooliskäimine kestab nii kaua kui koolivalitusus arwab lapsi häästi õpetud olevad.

Lisa: Lutheri usu lapsed, kes kreeka õige usu maakoolides käivad, ei ole mitte sest katsumisest lahti, mis kõigide lutheri usu laste käest enne lugemist ehk leeriskäimist usu õpetuse tundmises nõutakse, — ei katkismuse õpimisest pääle kooli 5. ja 10. punkti järele § 516. Liivimaa Talurahwa saaduse raamatus 26. Martsiist 1819 aastast, — ei ka wiimaks sest kaks kord aastas peetavast usu õpetuse tundmise katsumisest 18. punkti põhjusel sääl samas paragrahwis. Need wiimaks nimetud katsumised on kiriku õpetajadest toimetada, aga nad ei pea mitte säätud kooli aeal olema.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 3. Kõige kõrgem käif 31. Juulil 1872 ja kõige kõrgem käif 28. Mail 1873.)

§ 17.

Korralik kooli seisus saab kihelkonna koolivalituse poolt säätud; koolmeister peab pääraraamat pidama, kuhu tema laste nimed, nende moistust ja äraviidetud koolipääwad ülespaneab.

(Tal. Sääd. 1860 § 596.)

§ 18.

Kui laps ilma hädalise asjata koolist ärajääb, siis peavad süüalused wanemad ehk leiwanemad seda Kreis-Maakooli kohtu poolest finnitud trahwi raha maksma, aga lapsed ära wiidetud pääwad weel koolis käima; kes poole kooli aasta aega on äraviitnud, peab weel üks aasta koolis käima.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 3 ja Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 19.

Kui koolmeister karistuse woimus wastupaneja ja sanakuulmata lapse juures ei mõu, siis peab isalik woimus abi andma.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 9.)

§ 20.

Walla kooli õpetuse poolest noutakse kõige vähem:

- a) moistusega lugemist,
- b) ilust- ja õiget kirjutamist,
- c) neli jagu pea- ja tahvlerehkendamist nimeta ja nimega numritega,
- d) viis katekismuse peatükki sanade seletusega,
- e) Wana ja Uue Testamendi piibli lugud,
- f) Geograafia põhjused,
- g) kiriku laulu viisid ja muud laulmist noobide järele.

Liija: Kui õpetamise joud kannab ja kogufond seda peaks soovima, siis saagu ka wene ja saksa keeles õpetust antud; aga õpetuse plaani kõrwa weel teisi õpetusi wõtta võib ainult kohalise kooliwalitsuse lubaga sündida.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 2. Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 21.

Kõik lapsed, kes walla koolist jo läbikäinud, peawad kuni lugemise wõi leerini kooli õpetuste meeletuletamiseks moni päaw ehk ka nädal, nii kui kooliwalitsus sääjab ja käsib, kooli tulema.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 10.)

§ 22.

Kihelkonna kool, kuhu ainult walla koolist läbikäinud ehk ka selle arulise eestundmisega lapsi wastu wõetakse, peab neid, kes täielikumat ja kõrgemat õpetust soowivad, kui walla kool annab, nii kaugele õpetama, et nad edespidi kõrgema koolidesse woiwad minna, ehk kui nad seda ei taha neid õpimises täielikumalt edasi juhutama.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 23.

Kui mitte kõige vähem 12 koolilast priitahtlikult kihelkonna kooli ei ole tulnud, siis walitseb kooliwalitsus kihelkonna walla koolidest 12 osawat poissti ja paneb neid kõige waldade kulu pääle kihelkonna kooli.

(Tal. Sääd. 1819 § 517 pt. 2.)

§ 24.

Kihelkonna kooli õpetus kestab aastaks kõige vähem 7 kuud ja nimelt Oktobri kuust kuni Mai kuuni, aga terve kooli õpetuse aeg kõige vähem kolm aastad.

§ 25.

Kihelkonna kool alustab oma õpetust jaanil, kus wallakooli õpetus lõpeb. Säätud õpetuse ašjad on:

- a) lugemine,
- b) ema keele õpetus,
- c) ilus- ja õige kirjutus,
- d) rehkendamine kuni Regelbetrini,
- e) viis katekismuse peatüki täieliku seletusega,
- f) Wana ja Uue Testamendi piible lugud,
- g) lühidelt maailma sündinud lugud ja õige usu üleswõtmise lugu,

- h) meie maailma ja Geograafia,
 i) loomuse põhjuse õpetus,
 k) sehkendamine,
 l) kirjasaadmine,
 m) laulmine,
 n) saksa ja wene keel.

(Tal. Sääd. 1819 § 517 pt. 5 ja Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 26.

Riiklõnna koolides makswad kooli korralitu seisuse, kooli karistuse ja õpetamise materiaali poolest need samad saadmised kui walla koolides. Ilma asjata sagedaste arajäämine koolist, saab, kui manitsused ei aita, seda miisi karistud, et hooletu laps koolist araaetakse.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 27.

Kui moni priwaat- või lihtnimene kogukonnas maarahwa waimuharimiseks üht elementaarkooli tahab asutada, siis peab selle kooli plaan Ülema-Maakooli kohtu läbi finnitud saama, aga kool seisab kohalise kooli walitjuse ülewaatmise all.

Lisa: Miisugused koolid woiwad oma asutajate läbi jälle arakautud saada, aga enne peab seda Kreis-Maakooli kohtule täada antama.

C. Koolmeistridest.

§ 28.

Kes maakooli koolmeistrest tahab saada, sel peab olema:

1. Attestaat või tunnistus saadusliku Maakooli kohtu poolt, et teda koolmeistrest woiwad vastu wõtta ja
2. tunnistus tema laitmata eluwiihide üle.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 29.

Kui moni eksamineeritud (katsutud) koolmeister kolm aastad järjestiku kooli ametit pole pidanud, siis on tema oma attestaadi õigust kautanud, olgu siis et temal saadusliku maakoolmeistride eksamineerimise komitee juures üks Colloquium (moistuse ülekuulamine) olnud ja komitee tema attestaati uueste finnitatud.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 30.

Koolmeistre ja ka abikoolmeistre walitsemine ameti pääle on kooli koha asutamist ja ülespidamist mööda mitme sugune:

- a) kui mõisa herra ehk moni priwaat inimene kooli on asutanud ja seda oma kuluga ülespeab, siis jääb walitsemise õigus ainult asutaja kätte;
- b) kui kool on walla poolt asutud ja üffi walla kuluga ülespeetud saab, siis on walitsemise õigus ka walla käes; walitsemine sünnib kiriku wöörmündre herra juhutamise all lutheri ufulistele walla wolimeeste läbi.

c) kui moisa herra ja wald molemad kooli asutajad on ja ühes kooli kulu kandwad, siis on soomida, et moisa herra ja wald leplikul wiisil koolmeistre walitsemise pärast ühte nousje heitwad; kui nisugune kokkuleppimine korda ei läha, siis peab molemilt poolt üks kandidat kihelkonna kooli walitjusele finnitamiseks ette pantama.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 31.

Koolmeistre kandidat peab enne walitsemist kooliwalitjuse säadmist mööda ühe kooliwalitjuse liikme kuuldes koolimajas awalikult proowi lugema.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 32.

Kihelkonna kooliwalitjuse käes on woiinus, neid walitsejatest tema ette finnitamiseks pantud kandidate finnitada ehk finnitamata jätta; kaebused selle üle tuleb Kreis-Maakooli kohtusse anda.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 33.

Kinnitud koolmeistre ameti kandidatile saab ühe kooliwalitjuse liikme läbi amet kätte antud.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 34.

Kihelkonna kooli walitjuse woiinus on walla koolmeistrid noomimisega karistada ja neid, kui nad kõlwatud ja ametis hooletud ehk korraliku eluwiiši ei pea, ametist lahti teha, mis üle neil luba on Kreis-Maakooli kohtu otsust nouda.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 35.

Kooli konwent walitseb kihelkonna koolmeistre nende hulgaft, kellel koolmeistre attestaat on; (§ 28) aga kui kooliwalitjus selle walitsemisega ei arwa wõiwad rahul olla, siis noutakse otsust Kreis-Maakooli kohtust.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 36.

Kihelkonna koolmeister on väljaspidiste kooli asjade poolest kiriku wõõrmündre herra, aga seespidiste asjade poolest kiriku õpetaja ülewaatmise all; kooli walitjusel on ainult luba teda manitseda ja noomida ning ka ülearalikul korral temale amati tööd ärakeelda (suspendiren); aga rahatrahwi ja ametist lahti võib paljalt Kreis-Maakooli kohtus moista; muudugi võib koolmeister ülema kooli kohtu otsust nouda.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 37.

Kooli walitjuse ehk ka kooli konwenti loa ehk säadmise järele võib walla kui ka kihelkonna koolmeistridele abilisi saada; kihelkonna koolmeistride abi walitsemine, kui nad palga kihelkonna poolt saawad, sünnib nijsama kui kihelkonna koolmeistridega; aga kui kihelkonna koolmeister ise abile palga annab, siis jääb walitsemise õigus tema ja finnitamine oma wiisil kooli walitjuse kätte.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

D. Koolide, koolmeistride ja kooli laste ülespidamisest.

§ 38.

Walla koolimajade ning nende tarwiliku kõrwaliste hoonete ehitamine ja korraspidamine on selle walla kohus, kelle jaus ta on, kui mitte selle hääks primaatinimeste poolt abi ei ole fingitud; walla kohus on ka koolimaja kütmise ja walgustamise eest muret pidada.

(Tal. Sääd. 1860 § 589. Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 11, 18.)

§ 39.

Kui mõisa herra kooli tarwis mitte maad ei anna, siis on walla õigus walla maast iga walla kooli asutamise jauks kuni kolm wakkamaad omale wõtta; (expropriiren); ometi ei tohi wald selle oma õigusega nende tallude käest, kust maad kooli tarwis äralahutakse, mitte kõige tarwilisemad ja pruugitavamad maatükid ärawõtta. Kui wald ja maaomanik selle äralahutud tükki pärast mitte kokku ei leppi, siis saab hind kohtu teel Tal. Sääduse raam. 1860 § 44 mööda äraarwatud.

(Kõige kõrgem Õhjee komitee käif 4. Juunil 1865.)

§ 40.

Rihelkonna kooli majade ja nende tarwiliku kõrwaliste hoonete ehitamine ja korraspidamine on lutheri usu kiriku koguduse kohus, niisama ka nende kütmine ja walgustamine, kui selle heaks mitte iseäralisi lubamisi ei ole.

(Tal. Sääd. 1860 § 588. Tal. Sääd. 1849 § 644.)

§ 41.

Kõige alamaks wallakoolmeistre palgaks — mis muidugi suurema palga andmist ei keela — on pääle prii korteri ja kütmise arwatud:

- a) kus lutheri usuliste rewisjoni meeste hingede arw kooli jaus üle 200 ei ole — kõige sündsam ja kus iial woimalik on üks maakoht, kelle suurus kõige vähem seitse taadert ilma maksuta peab olema ehk selle asemel raha palk kõige vähem 100 rubla;
- b) kus kooli jaus lutheri usuliste rewisjoni meeste hingede arw üle 200 on — kõige sündsam ja kus iial woimalik üks maakoht, kelle suurus kõige vähem kümme taadert ilma maksuta peab olema ehk selle asemel kõige vähem raha palk 150 rubla.

Selle nimetud kõige alamaks palgaks on ka see maa arwatud, mis koolmeistrelle mujalt kui walla poolest, ja nimelt mõisa herra poolest pruukimiseks on antud; aga kõik muu kõrwaline sissetulek, olgu raha tema palga juure, mis mitte walla poolest ei anta, ehk palk ühe kõrwalise ameti eest, ei ole mitte luba üleweel nimetud kõige alama palga summa täitmiseks arwata.

(Tal. Sääd. 1860 § 594 ja Patent 31. Mail 1871 № 52.)

§ 42.

Walla koolmeistre pearaha peab see wald maksma, kelle juures ta teenib.

(Senati Ukas 5. Augustil 1826.)

§ 43.

Koolmeistred woivad kooliwalitsuse lubaga ainult niisugusid kõrwalisi ametid pidada, mis nende kooli ameti tööd ei takkista.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 44.

Sääl kus kihelkonna koolmeistre palk mitte isi wiisi kindlaste säätud ei ole, nagu kiriku teenride palgad regulatiwi (riigi walitfufe poolt kinnitud palga saamise kirja) läbi, siis maksab terwe lutheri usu kiriku kogudus tema palga ja pearaha.

(Tal. Sääd. 1819 § 517 pt. 13.)

§ 45.

Kooli lapsed peawad kooli ael oma wanemate ehk ka nende käest, kelle juures nad teenivad, tarwiliku ülespidamist saama; aga nende laste ülespidamine, kellel muid hoolekandjaid ei ole, jääb waldade hooleks.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 4.)

E. Kooli kassajdest.

§ 46.

Koolide kassuks ja nimelt kirjutamise ja muu kooli materiali ostmise tarwis woib igas kogukonnas kooli kassajid säada, kelle jissetulek priitahtlikud rahaanded on.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 47.

Kihelkonna kooli walitfus peab kooli kassas, kuhu kõik raha maksetakse, iga walla raha isi armus hoidma, selle üle walitfema ja kooli konwendile kassa walitfufe üle aru andma.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

II. Koolide walitfufest.

A. Kihelkonna kooliwalitfus.

§ 48.

Igas kihelkonnas saawad koolid kooli walitfufest ülewaadatud ja juhatud.

(Tal. Sääd. 1860 § 596.)

§ 49.

Kooliwalitfufe liikmed on: kiriku wöörmündre herra, kes sääduslikul wiisil kooli konwendist ameti peale walitfetur ja kooli walitfufe peamees on, — koguduse kiriku õpetaja, kihelkonna koolmeister ja kihelkonna kooli wanem.

Kui ühes kihelkonnas mittu kihelkonna koolmeistert on, siis on neist igaiks kooliwalitfufe juures ainult neis asjus aruandmas, mis tema koolikonnasje puutuwad.

(Tal. Sääd. 1860, §§ 594, 596.)

§ 50.

Kõik kihelkonna kiriku wöörmündred ja kooli wanemad walitfewad eneste hulgast kihelkonna kooliwanema.

(Tal. Sääd. 1860 § 596.)

§ 51.

Kooli walitfus walitseb iga walla kooli wanema kogukonna ametnikude ja wolimeeste hulgast.

(Tal. Sääd. 1860 § 597 ja Patent 30. Augustil 1867.)

§ 52.

Igas kogukonnas on kiriku wöörmündred ja kooli wanemad kooli walitsuse käsualused tallitajad. Nende kohus on:

- iga nädal kõigewähem ükskord, kui wõimalik laupäawal koolis laste kooliskaimist järele waadata;
- hooletu laste wanemate ehk leiwa wanemate käest ära wiidetud pääwade trahwiraha sisse nõuda ja iga kuu lõppetuses jääduksliku koha pääle ära anda;
- kui süüalused maksta ei taha ja wastu panewad, raha wäljanoudmiseks kohe wallawane- mat appi kutsuda;
- jelle eest muret pidada, et koolmeister parajal aeal oma palka, saatud jagu põletuse puid, walgustuse- ja kooli materiala aegsaste kätte saab;
- jelle üle walwada, et kõik kooli walitsuse käsud õieti täidetud saawad.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 53.

Kooli walitsus peab oma korralist kousolemist sügisel enne kooli alustust ja kewadel Mai kuul enne konwenti; pääle seda peab kooli walitsus iga kord, kui kirikuwöörmündre herra ihi ehk tema kiriku õpetaja scowimise järele seda arwab tarwis olewad, kousolemist. Kousole- mises on kiriku wöörmündre herra peamees; kiriku õpetaja paneb enamiste asju ette ja kirjutab kõige noupidamiste üle lühikese protokollu.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 54.

Warsti pärast konwenti ja kõige hiljem kuni 1. Juuni kuu pääwani peab kooli walitsus kooli aruandmise kirja ja statistiku kooli-tabelid Kreis-Maakooli kohtusse saatma.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 55.

Kihelkonna kooli walitsuse ast on:

- kooli walitsuse liikmede nouandmise ja arwamise järele koduõpetust ülewaadata, korras- pidada ja juhutada;
- Kreis-Maakooli kohtu juhutamise järele walla ja kihelkonna koolid asutada;
- omas jauskonnas kõik walla, kihelkonna ja privat inimeste poolt ülespeetud koolijid (§ 27) ülewaadata;
- walla koolmeistrid ameti pääle finnitada, neid juhutada, ülewaadata ja efirmises kui tarwis karistada ning neid ka ametist lahti teha, kui nad kõlwatud, hooletud on ehk korraliku elumiisi ei pea;
- kihelkonna koolmeistrid üle waadata, efirmises noomida ja kui see peaks tarwis olema ametipidamise tööd neile ärakeelda (§ 36);

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

- koolmeistride walitsuse meelewalda koolides korrale jääda;
- ülewaadata, et walla ja kihelkonna koolide majad, kui ka nende kõrwalised hooned igapidi parajalt ehitud ja korraliste peetud saawad, ning ka selle üle, et koolmeistride palgad korralikult maksetud saawad.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 56.

Koolivalitus nõuab jäänusliku käskude täitmiseks kõik tarviliku abi ja jõudu kooli konwendi käest ja paneb kooliasjade parandamiseks ja edasi saatmiseks oma noudmisi temale ette.

§ 57.

Kui jäänuslikud ehk kooli ülemate poolt kästud noudmised täitmata jäävad, siis annab kooli walitus wallawanemale käsku, jeda täita. Kaebused wallawanema üle, kui tema kooli käsud täitmata jättab, tuleb kihelkonna kohtusse anda.

(Tal. Sääd. 1860 § 594. Patent 30. Augustil 1867 N. 115.)

B. Kihelkonna kooli konwent.

§ 58.

Kihelkonna kooli konwendi liikmed on: Rüütli moisade wolipidajad, kiriku õpetaja, igast selle kihelkonna wallast üks lutheri koguduse liikmede seast selle tarwis 3 aasta pääle walitsetud saadik, ja kiriku wöörmündred, kellel wiimastel ainult noupidamistest lüha on osa wõtta; protokollkirjutamine on enamiste ülla kiriku õpetaja hoolets.

(Tal. Sääd. 1819 § 516 pt. 19. Patent 26. Oktobril 1870 N. 127. Patent 6. Webruaril 1874 N. 7.)

§ 59.

Kiriku wöörmündre herra kutsjub pärast kiriku õpetajaga läbirääkimist Mai kuul aastaliku kihelkonna koolikonwenti kokku.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 60.

Kooli konwent, kus kooli kiriku wöörmündre herra asja juhataja on, kuulab terve kihelkonna laste koolitamise aruandmise kirja üle, peab nõu selle üle, kuidas need wast Ülema koolikohtude poolt sissesaadetud kirjalikud käsud täidetud saaksid, — niisama kui ka kõige soowimiste ja noudmiste üle, mis muu inimeste poolt kooli walitjuse läbi konwendi ette noupidamiseks tulewad.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 61.

Mis konwent on heaks arwanud, saab nii täielikult ja lühitelt kui wõimalik protokolliramatuse kirjutud, ja kui konwent jeda õigets tunnistanud, siis kirjutawad kiriku wöörmündre herra ja protokollkirjutaja oma nime alla; kooli konwendi protokollirakiri tuleb Kreis-Maakooli kohtusse saata.

(Tal. Sääd. 1860 N. 594.)

C. Kreis-Maakooli kohtus.

§ 62.

Kreis-Maakooli kohtu liikmed on: Ülema kiriku wöörmündre ameti liikmed, kaks rüütli kogu poolt walitsetud ilmlikud, kaks konfistoriumi poolt walitsetud waimulikud maakooli revidenti (koolikatsujad), ning ka kaks talurahwa seisuse liikmed, kes kihelkonna kooliwanemate seast nende eneste läbi walitsetud saawad.

(Tal. Sääd. 1860 § 595. Kõige kõrgem käsk 2. Mail 1866 ja 18. Oktobril 1871.)

Täis Kreis-Maakooli kohus peab korralikult kaks kord aastas kousolemist; esimeses kousolemises waatab tema kõige kihelkondade koolivalitjuse poolt sisse saadetud aruandmise kirjad läbi, — peab nou ja jääb, mis nende kirjade järele tuleb teha, annab omalt poolt kuni 1. Oktobri kuu pääwani Ülema-Maakooli kohtule selle maakonna kooliseisusest aru ja saadab ühes kõik koolivalitjuse ja revidentide aruandmise kirjad kaasa; — teises kousolemises peab tema nou Ülema-Maakooli kohtu käskude pärast, annab omalt poolt tarwilikuid käskusid kihelkonna koolivalitjusele ja peab nou ettetulewa koolikatsumiste pärast. Iseäraliku asjade pärast tuleb täis Kreis-Maakooli kohus kogu iga kord kui ülem kiriku mõõrmündre herra seda arwab tarwis olemad.

(Tal. Sääd. 1860 § 595.)

§ 64. Kõige Kreis-Maakooli kohtu säädusliku kousolemise wahel aeg annab Ülem kiriku mõõrmündre amet kui ka Kreis-Maakooli kohus sääduse põhja pääl iga kord otsust, kui asjad ruttu-
list toimetamist nõudwad, aga kui aeg kannab ja noupidamine näitab waja olemad, siis peab tema enne koolirevidentide nou selle üle kuulma. Lähemas täie kohtu kousolemises peab laua registre järele kõik wahel aeg eesolnud asjad kohtule ette pantama, ja kui üks kohtu liige mone moistmise pärast teist wiisi arwab, siis on temal luba nouda, et häälede läbi äraarwatud saaks, kas asi nenda jääb, ehk sellepärast uueste Ülema-Maakooli kohtu käest otsust tuleks nouda.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 65. Kreis-Maakooli kohtu asi on:

- a) kõigis neis kooli asjus, mis kihelkonna koolivalitjuse ja konwentide poolt tema ette tulewad ja mis Ülema-Maakooli kohtusse ei puutu, otsust anda;
- b) kõik kooli asjad koduõpetusest saadik kuni kihelkonna koolideni aasta aruandmise — ehk kui juhtub tarwis olemad ka isiäralistest koolivalitjuse kirjadest, — ning iga aasta maakooli revidentide läbi ühes kreisi jaus ettewoetawa katsumiste läbi ülemaadata;
- c) kooli trahwi raha jääda selle woimuse järele, mis temale antud on Tal. Sääd. raam. 1860 § 595.
- d) uueste asutud koolide õpetuse plaanid kinnitada ehk muuta;
- e) otsust anda, siis kui üht kooli tahetakse äraautada ehk teisi paika ehitada;
- f) kõlmatuid, hooletuid ehk laidumäärt eluga kihelkonna koolimeistrid karistada ehk koguni ametist lahti teha;
- g) kooli asjadesse puudumates kaebdusses ülemat otsust anda.

(Tal. Sääd. 1860 § 595.)

§ 66. Kreis-Maakooli kohtul on woimus kuni kahesümne wiie rublani trahwi moista ja kohalift
filla kohut api kutsuda, kui sääduslikuid käska ehk ülemate poolt kästud säadusi muudu ei täideta.

(Tal. Sääd. 1860 § 595.)

D. Ülem Maakooli kohus.

§ 67.

Ülema Maakoolikohtu liikmed on: neli ülemad kiriku wöörmündre herrad (Landraatid), Liivimaa kindral-superdient ja üks Liivimaa rüütli fogu poolt walitsetud kooli nou liige.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 68.

Ülem Maakooli kohus sääjab ise oma arwamist mööda enesele asja talitamiste korrapidamist

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 69.

Ülem Maakooli kohus annab ühes nou rüütli foguga maakoolide asutamise, katsumise ja juhutamise, niisama ka koolmeistride katsumise, palga ja ametisse panemise üle sääduksi wälja; ta sääjab oma all seiswa koolimalitjuse toimetusi korrata; tema käsib Liivimaa konsistoriumi nouga, mislugused raamatud peab koolides pruugitama; ta annab oma all seiswa koolide asjus küsimiste ja kaebduste pääle wiimist otjust ja paneb uue koolide asutamise ehk ka muu asja pärast arupidamist, kui ta seda arwab tarwis olewad, Landtagile ehk rüütli konwentile ette.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 70.

Ülema Maakooli kohtu asi on ka neid rüütli fogu poolt ülespeetud koolmeistride seminariiumid asutada ja sääda, nende koolide koolmeistrid ametisse panna ehk ametist lahti teha ja neid kooli ülewaadata kooli-nou liikme herra läbi.

(Tal. Sääd. 1860 § 600.)

III. Kooli katsumistest.

§ 71.

Rüütli fogu ja konsistoriumi poolt arwalitsetud maakooli rewidentid peawad omas maakondades kolme kuni kuue aasta sees kõik koolid läbi katsuma.

(Tal. Sääd. 1860 § 594 ja kõige kõrgem käsk 18. Oktobri 1871.)

§ 72.

Kreis-Maa kooli kohus nimetab iga kord neid katsumiseks ettetulewaid kihelkondasid.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 73.

Pärast kooli rewidentide poolt katsumise tärmine tädaandmist kutsub kiriku wöörmündre herra kooli konwenti seks pääwaks kokku, kus rewidentide noudmiste ja soowimiste pärast nou peetakse. Kooli rewidentidel ei ole selle konwendi pääl mitte hääleandmise õigust. Pärast protokoll alla kirjutab kiriku wöörmündre herra oma nime ja saadab seda rewidentide läbi Kreis-Maakooli kohtule, aga ärakiri jääb kihelkonna kirja fogu juure.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 74.

Kohalised koolivalitsused peavad, kui koolid mitte koolimajades katjutud ei ja, laste katsumiseks tarviliku ruumi eest hoolt kandma ja rewidentidele igapidi seda täädust ja abi andma, mis neil iganes waja on.

(Tal. Sääd. 1860 § 596.)

§ 75.

Koduõpetuse pärast peavad koolirewidentid tähele panema:

- a) kas kõik koduse õpetuse all seiswad lapsed kodus ka õpetud saamad;
- b) kas lapsed kodus nii palju õpivad, kui koduõpetuse jäädus nouab;
- c) kas sääatud trahwiraha neist wälja on noutud, kes koduõpetuses hooletud on.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 76.

Koolide pärast peavad koolirewidentid tähele panema;

- a) kuidas wiisi kooli koha sissetulek on;
- b) kas kohane koolmeister omas ametis ka osawust ja truust ülesnäitab;
- c) kas koolist ärajäämist on ette tulnud ja trahwid nende eest on sisse noutud;
- d) mis suguses seisuses kooliõpetuse tarwilikud asjad ja kas neid paras jagu on;
- e) kuidas wiisi koolide ülewaatmist toimetakse.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

§ 77.

Koolirewidentid saamad kõigis kooli asjade sõidudes küüdi hobused.

(Patent 4. Aprilil 1840.)

§ 78.

Peale neid katsumisi koolirewidentide läbi lasseb Ülem-Maakooli kohus koolisi, kus ja milal ta seda iial arwab tarwis olewad, katsuda kooli nouliikme herra läbi.

(Tal. Sääd. 1860 § 594.)

Riiga, Juuli kuul, aastal 1874.

Siwimaa Ülem-Maakooli kohus.

Zensuri poolest lubatud. — Riigas, 11. Septembril 1875.

